

Boekbesprekingen

E. Kay, I. Nutall. *Clinical decision making: an art or a science?* 79 bl. London: British Dental Association, 1997. £ 14.95. ISBN 0 904588 49 1.

In deze beknopte uitgave behandelen de auteurs in zeven korte hoofdstukken een aantal aspecten die samenhangen met het nemen van behandelingsbeslissingen in de tandartspraktijk. De nadruk wordt gelegd op het uiteenrafelen van de stappen in het beslisproces die er toe kunnen bijdragen dat een optimaal resultaat voor de patiënt kan worden bereikt. In het inleidende hoofdstuk wordt benadrukt dat diverse patiëntfactoren van groot belang zijn bij het opstellen van behandelingsplannen en de daarbij te nemen beslissingen. Voorbeelden van deze patiëntfactoren zijn: houding en leefstijl van de patiënt, beroep, financieel draagvlak, persoonlijkheidsstructuur, tandheelkundige betrokkenheid, relatie tot de tandarts.

Hoofdstuk twee vestigt de aandacht op de rol van de tandarts en het onderscheid dat deze moet maken tussen enerzijds het waarnemen van afwijkingen en anderzijds het oordeel dat vervolgens gevormd wordt op grond van de waarneming. Vervolgens wordt wat dieper ingegaan op de factoren die bepalen of er wel of niet behandeld wordt. Verschillen daarin worden in feite bepaald door een combinatie van alle factoren die in de eerste twee hoofdstukken aan bod komen: patiëntfactoren en tandartsfactoren. Van belang hierbij is hoe kwaliteit van zorg gedefinieerd en gehanteerd wordt en hoe omgesprongen wordt met het begrip 'behandelingsdrempel': Wanneer behandel je iets wel en wanneer niet en wat is de argumentatie daarbij. Dikwijls gaat het bij het nemen van behandelingsbeslissingen om het inschatten van risico's. Zowel de tandarts als de patiënt dient zich hiervan bewust te zijn. In hun communicatie kan het zeer verhelderend zijn als het inschatten van risico's expliciet besproken wordt. Hoofdstuk vier gaat hierop in.

Het centrale thema van het boekje komt het best tot uitdrukking in hoofdstuk vijf, namelijk de rol van de patiënt bij het tot standkomen van een behandelplan. Aan de hand van een beslissingsschema voor het restaureren van een carieuze laesie wordt bij ieder keuzemoment aangegeven dat de opvattingen en de houding van de patiënt van doorslaggevende betekenis moeten zijn. In hoofdstuk zes worden de stappen bij het nemen van beslissingen nog eens systematisch doorlopen.

Het boekje wordt afgesloten met enkele praktische oefeningen. Didactisch is het goed opgebouwd, doordat ieder hoofdstukje eindigt met een praktische samenvatting en ook de samenvattende tabellen of schema's de tekst verhelderen.

Het boekje wordt van harte aanbevolen als beknopte en praktische introductie aan die tandartsen die zich meer willen verdiepen in hoe zij beslissingen nemen bij het opstellen van een behandelingsplan.

A.J.M. Plasschaert, Nijmegen

M. Harris, M. Edgar, S. Meghji. *Clinical oral science*. Oxford: Wright, 1998. Prijs £ 50.00. ISBN 0 7236 1059 2.

De laatste jaren is een stroomversnelling opgetreden in het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de moleculaire genetica en moleculaire biologie. Vijf jaar geleden is in het *British Dental Journal* een serie artikelen gepubliceerd met als doel dit relatief nieuwe onderzoeksgebied op een voor de tandarts begrijpelijke manier toegankelijk te maken. In dit

boek zijn deze artikelen, na revisie en met eventuele toevoegingen, gebundeld.

De behandelde onderwerpen zijn zeer divers en variëren van de rol van cytokines bij het ontstaan van pathologische processen tot de klinische manifestaties van orofaciale neuropathieën. Bij het doorlezen van de verschillende onderwerpen valt evenwel op dat, zeker voor een dergelijk zich snel ontwikkelend onderzoeksgebied, de aangehaalde literatuurgegevens enigszins gedateerd zijn. Het boek is daarom niet geheel up-to-date, maar de heldere wijze waarop de artikelen zijn geschreven maakt de recentere literatuur wel beter toegankelijk. Vooral studenten die een scriptie willen schrijven over één van de in dit boek behandelende onderwerpen, kunnen dit boek als basis voor hun werkstuk gebruiken. Voor de tandarts algemeen-practicus biedt dit boek niet veel interessants behoudens voor degenen onder hen die uit interesse graag kennis willen nemen van deze, op zich fascinerende, 'nieuwe' onderzoeksgebieden.

A. Vissink, Tynaarlo

P.-J. Lamey, M.A.O. Lewis. *A clinical guide to oral medicine*. 2e druk. 87 bl., geïll. Londen: British Dental Journal, 1997. Prijs £ 24.95. ISBN 0 90458850 5.

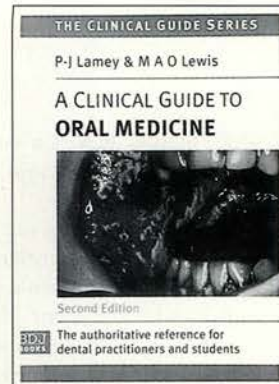
Het voorliggende boek is een bundeling van eerder in het *British Dental Journal* verschenen artikelen op het moeilijk in het Nederlands te definiëren gebied van 'Oral Medicine'. In deze tweede druk zijn alle bijdragen waar nodig bijgesteld aan de hand van nieuwe ervaringen van beide auteurs en zijn uiteraard ook de meest recente literatuurgegevens verwerkt. Nieuw is een beknopte samenvatting van iedere aandoening wat betreft het in de praktijk te voeren beleid.

Achtereenvolgens worden besproken cheilitis angularis, ulceratie van het mondslijmvlies en de tong, mondbranden, virale aandoeningen, pijn in het orofaciale gebied, allergische reacties in het orofaciale gebied, witte slijmvliesveranderingen, speekselklier-aandoeningen, huidziekten en pigmentafwijkingen. Bovendien zijn aparte hoofdstukken gewijd aan de medisch gecompromitteerde patiënt en de immuun-gecompromitteerde patiënt.

De tekst is zeer duidelijk en helder geformuleerd. Duidelijk wordt aangegeven in welke gevallen waar de verantwoordelijkheid van de tandarts ophoudt en wanneer overleg met de huisarts of de specialist gewenst is. Alles bijeen betreft het een goede selectie van met enige regelmaat in de tandartspraktijk voorkomende ziektebeelden; zij zijn op een praktijkgerichte manier besproken en van uitstekende kleurenafbeeldingen voorzien. Mede gelet op de relatief lage prijs kan dit boek zonder voorbehoud worden aanbevolen aan iedere practiserende tandarts.

I. van der Waal, Amsterdam

A. Becker. *The orthodontic treatment of impacted teeth*. 234 bl., geïll. Londen: Martin Dunitz Ltd., 1998. Prijs £ 65.00. ISBN 1 85317 328 2.

Dit boek is geheel gewijd aan de gecombineerde orthodontisch/chirurgische correctie van geïmpacteerd gebitselementen. Het boek start met een hoofdstuk over gebitsontwikkeling waarin de vraag aan de orde komt wanneer een gebitselement als geïmpacteerd moet worden beschouwd en wat de beste timing is voor het chirurgisch vrijleggen van een dergelijk element. In hoofdstuk 2 wordt uitgebreid ingegaan op de röntgenologische diagnostiek. Aan de hand van duidelijk fotomateriaal wordt geïllustreerd hoe meer zekerheid omtrent de driedimensionale ligging van een geïmpacteerd element kan worden verkregen. In hoofdstuk 3 en 4 wordt de behandelingsstrategie besproken en worden de voor- en nadelen beschreven van diverse chirurgische technieken, die toegepast worden om een element vrij te leggen en van een orthodontisch attachment te voorzien.

De volgende hoofdstukken gaan dieper in op de specifieke problematiek van geïmpacteerd incisieven, hoektanden, en andere gebitselementen, en geïmpacteerd elementen bij volwassenen. Een laatste hoofdstuk is gewijd aan cleidocraniale dysplasie, een ziektebeeld dat gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van talloze boventallige gebitselementen en eruptiestoornissen van blijvende gebitselementen.

De orthodontische behandeling van geïmpacteerd gebitselementen vergt vaak een grote mate van creativiteit van de behandelaar in de te volgen procedure. Dit boek laat dan ook vele staaltjes van heroïsche orthodontie zien. Toch is bij een aantal voorbeelden, gezien het uiteindelijke behandelingsresultaat, de vraag gerechtvaardigd of de patiënt niet beter af was geweest met verwijdering van het element en orthodontisch sluiten van het diasteem of met een goede prothetische voorziening. Desalniettemin biedt dit boek orthodontisten en kaakchirurgen, alsmede geïnteresseerde algemeen-practici veel wetenswaardigs over het geïmpacteerd element en zijn behandeling.

A.M. Kuijpers-Jagtman, Nijmegen

C. Scully, R.A. Cawson. *Medical problems in dentistry*. 4e druk. Oxford: Wright, 1998. Prijs £ 45.00. ISBN 0 7236 1056 8.

Met de vergrijzing van de Nederlandse bevolking en de huidige mogelijkheden binnen de geneeskunde om vroeger onbehandelbare afwijkingen te genezen of gevolgen hiervan te kunnen behandelen, komt de tandarts algemeen-practicus steeds vaker in aanraking met medisch gecompromitteerde patiënten. Daarnaast ontwikkelt ook de 'Oral Medicine' zich steeds verder. Waar mogelijk wordt in dit boek op een geslaagde wijze een brug geslagen tussen 'Oral Medicine' en de medisch gecompromitteerde patiënt. Het is echter geen leerboek 'Oral Medicine' zoals de auteurs zelf ook stellen. Door de prettige schrijfstijl leent dit boek zich zowel tot lezen over een bepaald onderwerp om de aanwezige kennis te vergroten of op te frissen als tot een naslagwerk over hoe om te gaan met de medisch gecompromitteerde patiënt, met wie men in de algemene praktijk wordt geconfronteerd.

De auteurs hebben gepoogd – en zijn daar ook grotendeels in geslaagd – de aanbevelingen en de richtlijnen niet alleen toepasbaar te laten zijn in Groot-Brittannië, maar ook in de rest van de wereld. Daartoe is onder andere gebruikgemaakt van de generische namen van geneesmiddelen.

Dit uitstekende en geheel vernieuwde naslagwerk – naast uitgebreide revisie van de bestaande hoofdstukken is het aantal hoofdstukken van 19 tot 27 uitgebreid – kan van harte worden aanbevolen aan zowel de tandheelkundige student als de tandarts algemeen-practicus.

A. Vissink, Tynaarlo

Ch. Penning, red. *Cariëslaesies: opsporen, behandelen*. 267 pag., geïll. Amsterdam: Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam, 1998. Prijs f 50,00. ISBN 90 804110 19.

In de conserverende tandheelkunde volgen de ontwikkelingen elkaar in snel tempo op. De handboeken op dit terrein zijn daardoor snel aan veroudering onderhevig. Daarom wordt de markt voor een Nederlandstalig boek op dit vakgebied meestal te klein bevonden. Het is dan ook bewonderenswaardig dat het Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam in eigen beheer wel een studieboek op het gebied van de conserverende tandheelkunde heeft uitgebracht. Het boek is vooral gericht op studenten tandheelkunde in het algemeen en op de Amsterdamse studenten in het bijzonder. Als zodanig kan het boek gezien worden als een degelijk onderbouwde syllabus met veel informatie, literatuurreferenties en aanbevelingen. De auteur heeft ervoor gekozen om zeer recente, nog niet uitgekristalliseerde ontwikkelingen op het vakgebied niet op te nemen, waarschijnlijk omdat dit te snel tot datering van het gehele boekwerk zal leiden. Een terechte keus, temeer omdat hierdoor de grondslagen van de conserverende tandheelkunde voor langere tijd in de Nederlandse taal beschikbaar blijven.

In de inleiding geeft de auteur aan dat de gerefereerde literatuur slechts is bedoeld ter onderbouwing van beweringen. Het zou dan ook beter zijn geweest om de literatuur te onderscheiden van de hoofdttekst door deze in kleine letters af te drukken, want nu lijkt alles even belangrijk hetgeen gemakkelijk tot verwarring kan leiden.

De titel doet niet geheel recht aan de inhoud. Het 'behandelen' blijkt te zijn ingeperkt tot 'restauratief behandelen', waarbij de preventieve behandeling van cariëslaesies, met uitzondering van het hoofdstuk over fissuurverzegeling, onbesproken blijft. Het deel over het opsporen van cariëslaesies is relatief kort en onvolledig. Tussen de diagnostiek van cariëslaesies en de restauratieve behandeling daarvan ontbreekt een verhandeling over de besliskundige aspecten, die ertoe leiden dat de ene cariëslaesie onbehandeld blijft, de andere preventief wordt behandeld, of dat er een restauratieve behandeling wordt voorgesteld.

Het boek bevat enkele belangrijke aspecten voor de conserverende tandheelkunde, zoals hoofdstukken over het roterend instrumentarium, het handinstrumentarium, het droogleggen van het werkterrein, maar ook de caviteitsclassificatie, de preparaties en restauraties. Verfrissend is het hoofdstuk over fissuurverzegeling en preventieve fissuurlakrestauraties. Van alle momenteel beschikbare restauratiematerialen worden de fysische eigenschappen, de verwerking en het klinisch gedrag vermeld. De daarbij gehanteerde systematiek is steeds dezelfde, hetgeen de leesbaarheid sterk bevordert. De algemeen-practicus wordt door het lezen van dit boek in staat gesteld om in korte tijd de kennis met betrekking tot de conserverende tandheelkunde op te frissen. Voor studenten tandheelkunde en mondhygiëne zal het boek een belangrijke bron zijn bij het leren van de grondslagen van de conserverende tandheelkunde. Met de basiskennis, aangedragen in dit boek, kunnen zij de recente literatuur begrijpen en naar waarde schatten. Het boek stimuleert tot kritisch en probleemgericht denken in de klinische tandheelkunde.

E.H. Verdonschot, Nijmegen

C. McNeill, red. *Science and practice of occlusion*. 550 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1997. ISBN 0 86715 304 0.

Oclusie speelt een minder prominente rol in relatie tot de etiologie van de temporomandibulaire dysfunctie dan eerder

werd aangenomen. Daarmee is niet gezegd dat dit onderwerp niet een zeer belangrijke rol zou dienen te vervullen in het denken en het handelen van elke tandarts algemeen-practicus. Dit geldt onder andere voor het voorkomen van compromitteren van een bestaande normale functie. Een nieuwe uitgave over occlusie, die 538 pagina's beslaat, verdient daarom grote aandacht.

Nadere bestudering van dit boek onder redactie van McNeill leert dat 48 auteurs – onder wie gezaghebbende – bijdragen leveren op relevante en nauw verwante terreinen. De indeling in zes secties brengt de nodige structuur aan: vorm en functie, groei en ontwikkeling, biomechanica, weefselreacties, evaluatie en diagnostische testen en, tot slot, behandelingsplanning. De beschrijving van de verschillende onderwerpen maakt duidelijk hoezeer occlusie is verweven met de verschillende disciplines in de tandheelkunde. Fundamentele aspecten die worden beschreven zijn onder andere: embryologie, neuronale controle, bindweefseleigenschappen, groei en adaptatie, botfysiologie, biomechanica en computermodellen en simulaties. De pathofysiologie krijgt een plaats in de volgende onderwerpen: adaptatie en degradatie van kaakgewrichtsstructuren, discussieverplaatsingen en asymmetrie van de onderkaak. De praktische kant wordt belicht in de hoofdstukken anamnese en onderzoek, cephalometrie, beeldvorming, kaakbewegingsregistratie, relatie met parodontologie, klinische beslisgeving, restauratieve tandheelkunde, volledige prothese en implantologie, orthodontie en kaakchirurgie.

De veeleisende practicus vindt in dit boek de actuele stand van zaken. Het boek vraagt een inzet van de lezer in verband met de diepgang waarmee de respectieve onderwerpen worden behandeld. De illustraties zijn van een uitstekende kwaliteit waardoor het bestuderen een plezierige ervaring is en blijft. Het gemak om in de dagelijkse praktijk overzicht te hebben omtrent deze occlusale aspecten laat zich gemakkelijk raden. In de bestudering van dit standaardwerk ligt de uitdaging voor elke tandarts algemeen-practicus die de wetenschap tandheelkunde hoog wil houden. De student tandheelkunde kan aan de hand van de referenties die aan elk hoofdstuk zijn toegevoegd, veel relevante literatuur vinden.

M.H. Steenks, Groenekan

J. Roeters, H. de Kloet. *Handboek Esthetische tandheelkunde*. 246 bl., geïll. Nijmegen: STI, 1998. Prijs f 450,00. ISBN 90 6759 022 3.

Van de hand van bovengenoemde auteurs verscheen eerder het boek (en herdruk) 'Kosmetische tandheelkunde met composiet', dat positief beoordeeld werd (Ned Tijdschr Tandheelkd 1990; 97: 305). In deze vernieuwde uitgave is veel terug te vinden uit laatstgenoemde titel, maar wie denkt dat achter het nieuwe boek een heruitgave van 'Kosmetische tandheelkunde' onder een veranderde, opgewaardeerde titel schuilgaat, vergist zich deerlijk. Alleen al het feit dat de vroegere acht hoofdstukken zijn uitgebreid tot tien, geeft aan dat een forse herziening en uitbreiding plaatsvond, in het Amerikaans kernachtig met 'upgrading and updating' aangeduid.

De inhoud van het boek kan hier slechts kort worden vermeld. In de eerste vijf hoofdstukken worden algemene zaken besproken, zoals welke materialen er bestaan, hoe zij aan het

element hechten, en wat het belang is van vormgeving en kleurgebruik. Al lezend blijkt deze uitgebreide informatie van grote waarde voor het behalen van goede cosmetische, zo men wil, esthetische resultaten. In hoofdstuk zes, Behandelprocedures, wordt op specifieke restauraties (klasse III, IV en V) ingegaan, en worden onder andere de directe fineerrestauraties, correctief beslijpen en de mogelijkheden van verlenging of verbreding van elementen en etsbruggen getoond en besproken. Behandeling van verkleuringen (hoofdstuk 7) door bleken en het afnemen van verkleurd tandweefsel worden gevolgd door een bespreking van indirecte fineerrestauraties, met composiet of porselein. Hoe een qua kwaliteit minder geworden composietrestauratie bijgewerkt kan worden, wordt in hoofdstuk negen duidelijk gemaakt. Tot slot worden oplossingen (met composiet) voor ernstige problemen aangedragen. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een opsomming van de hoofdpunten die aan bod kwamen. Referenties en een index zijn, vanzelfsprekend, aanwezig.

Het in heldere stijl geschreven boek biedt gedegen en adequate informatie. Toch is enige detailkritiek mogelijk. Soms wordt de indruk gewekt dat over composiet eigenlijk geen kwaad woord mag worden gezegd. Zo wordt er bijvoorbeeld beweerd, met referenties naar wetenschappelijke literatuur, dat afdichting van een pulpa-expositie met adhesief en een composiet tot herstel van de pulpa leidt, maar dat is geen unanieme bevinding, al helemaal niet indien onverhoopt toch nog microlekkage optreedt. Af en toe lijkt iets voor de tweede maal vermeld, wat bij terugbladeren ook zo blijkt. Maar zoals gezegd, een kniesoor die belang hecht aan deze detailkritiek.

Vaak koopt men een boek omwille van de inhoud, minder vaak vanwege de vorm, die idealiter op de inhoud behoort aan te sluiten. In 'Esthetische tandheelkunde' zijn aan de vorm hoge eisen gesteld. De auteurs hebben tijdens patiëntenbehandeling een enorm aantal ter zake doende illustraties verzameld en die – waar nodig – laten aanvullen of verduidelijken met tekeningen (door A. Jeurissen). De uitgever heeft zich duidelijk de moeite (en de kosten) getroost om met goed beeldmateriaal een bijzonder fraai boek met een evenwichtige lay-out te maken. Gelegd naast soortgelijke boeken uit het buitenland, bekriipt je welhaast een gevoel van trots dat een dergelijk product van eigen bodem, specifiek voor de tandarts algemeen-practicus geschreven, is verschenen. Voor foto's én tekst een aanrader!

A.H.B. Schuurs, Amsterdam

Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader in één van de volgende afleveringen worden besproken.

1. A.P.M. Bersee, W.H.M.A. Pluimakers. De wet BIG. De betekenis van de wet voor de beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg. 4e gewijzigde druk. 89 bl. Lelystad: Koninklijke Vermande, 1998. Prijs f 40,00. ISBN 90 5458 537 4.
2. A. Robertson. Pulp survival and hard tissue formation subsequent to dental trauma. A clinical and histological study of uncomplicated crown fractures and luxation injuries. 149 bl. Göteborg: Swedish Dental Journal, 1997. Supplement 125. ISBN 91 628 2711 1.
3. J.P. Shah. Head and neck surgery. 640 bl., geïll. Londen: Mosby-Wolfe, 1996. Prijs £ 249.50. ISBN 0 7234 2131 5.
4. J. Veerkamp, F. Frankenmolen, K. Weerheijm. Ik breek door. Gids voor het kindergebit. 143 bl. Bussum: Uitgeverij Thoth, 1998. Prijs f 29,90. ISBN 90 6868 197 4.

